

فهرست مطالب

پیشگفتار	۱۹
بخش نخست	
فصل نخست	
کلیّاتی دربارهٔ زبان، زبانشناسی و دستور زبان	۲۵
زبان و اهمیّت آن	۲۵
تعریف و توصیف زبان	۲۶
زبان، نهادی اجتماعی	۲۶
زبانشناسی و قواعد زبان	۲۷
زبانشناسی	۲۷
شعبه‌های زبانشناسی	۲۷
گونه‌های زبان	۲۹
زبان فارسی و تاریخ آن باجمال	۳۰
عناصر اصلی زبان فارسی	۳۱
منشاء زبان	۳۳
دستور زبان	۳۴
شعبه‌های دستور زبان	۳۵

دستور توصیفی و دستور تاریخی ۳۶

فایده دستور زبان ۳۶

دستور زبان و زبانشناسی جدید ۳۷

فصل دوم

کلیاتی درباره دستور زبان فارسی

۴۱

آشناسی زبان فارسی ۴۱

آواهای زنجیری زبان فارسی ۴۱

حروف و واجهای زبان فارسی ۴۲

آواهای زبر زنجیری ۴۴

خلاصه ۴۷

دگرگونی و تحوّل واجها و حرفهای زبان فارسی ۴۷

تخفیف (سبک سازی) ۴۹

ابدال و تخفیف تاریخی ۵۰

ترخیم (کوته سازی) ۵۲

ابدال و تخفیف و دگرگونیهای دیگر در کلمه های عربی وارد در فارسی ۵۳

دگرگونیهای لفظی ۵۳

سیاهه کلمات عربی که در فارسی تلفظشان تغییر کرده است ۵۴

فصل سوم

اشاره ای به نحو فارسی ۵۷

گروه و اقسام آن در زبان فارسی ۵۷

اقسام دیگر گروه بر حسب ساختمان آن ۵۹

خلاصه اقسام گروه از نظر ساختمان ۶۲

جمله و جمله وارہ در زبان فارسی ۶۳

تعریف جمله ۶۳

اقسام جمله ۶۳

جمله های مرکب پیوسته یا همسانی و جمله وارہ های همسان ۶۵

تقسیم بندی دیگری از جمله وارہ های پیرو ۶۶

پیروهای صوت پرداز ۶۷

پیروهای توضیحی یا اسم پرداز یا صلہ ۶۸

خلاصه، اقسام جمله وارہ های پیرو ۶۹

رابطه جمله وارہ ها با هم ۷۰

رابطه جمله وارہ های ناهمپایه با هم ۷۱

جایگاه جمله وارہ پیرو ۷۱

فصل چهارم

جمله و تحوّل آن در زبان فارسی ۷۵

تحوّل جمله بسیط فعلی در زبان فارسی ۷۵

ساختمان جمله هائی که با افعال ناقص (ربطی) لازم ساخته میشوند ۸۳

جمله هائی که با فعل ناقص متعدی ساخته میشوند ۸۶

درباره مطابقه فعل و مسندالیه ۹۰

خلاصه (جمله بسیط فعلی و تحوّل آن) ۹۷

بخش دوم

فصل نخست

اسم و گروه اسمی و تحوّل آن در زبان فارسی ۹۹

«ی» نکره ۱۰۰

تحوّل نشانه های جمع در فارسی ۱۰۱

نشانه های جمع اسم در زبانهای پیش از اسلام ۱۰۱

جمع ضمیر در گذشته و حال ۱۰۲

گروه های اسمی ۱۰۲

- گروه اسمی یک هسته‌ای ۱۰۳
 مضاف‌الیه پیشین در گذشته و حال ۱۰۳
 اضافه در زبانهای پیش از اسلام ۱۰۴
 اضافه در فارسی باستان ۱۰۴
 اضافه در پهلوی ۱۰۴
 اضافه در عربی ۱۰۵

فصل دوم

- ۱- صفت و گروه وصفی و تحول آن در زبان فارسی ۱۰۷
 ۱- صفت بیانی ۱۰۷
 وابسته‌های صفت بیانی ۱۰۹
 قیدهای صفت و قید در گذشته و حال ۱۰۹
 قیدهای تأکید صفت در گذشته و حال ۱۰۹
 ۲- صفت و گروه صفت عددی اصلی (عدد اصلی) در گذشته و حال ۱۱۰
 ساختمان عدد اصلی ۱۱۰
 ملاحظات تاریخی درباره عدد ۱۱۰
 گروه عددی اصلی ۱۱۱
 عدد اصلی و موصوف آن در گذشته و حال ۱۱۲
 ۳- صفت عددی ترتیبی (عدد ترتیبی) ۱۱۲
 ساختمان عددهای ترتیبی ۱۱۳
 ۴- صفت و گروه وصفی مبهم ۱۱۵
 الف - صفت و گروه وصفی مبهم اصلی ۱۱۵
 ب - صفت‌های مبهم پرسشی در گذشته و حال ۱۱۵
 ملاحظات تاریخی ۱۱۶
 ۵- مطابقت صفت بیانی و موصوف آن در گذشته و حال ۱۱۷
 ملاحظات تاریخی درباره مطابقت صفت و موصوف ۱۱۷
 ۶- قید صفت و قید ۱۱۸

- ۷- صفت بیواسطه و بواسطه و موصوف آن در گذشته و حال ۱۱۹
 صفت‌های بیواسطه در قدیم ۱۲۰
 صفت بواسطه ۱۲۰
 فعل ناقص و ربطی در گذشته و حال ۱۲۰
 ۸- درباره گروه‌های اسمی وابستگی در گذشته ۱۲۱
 ۹- جای صفات پیشین در گذشته و حال ۱۲۱
 ۱۰- ملاحظات تاریخی درباره این و آن ۱۲۹

فصل سوم

- فعل و گروه فعلی و تحول آن ۱۳۱
 کلیاتی درباره فعل ۱۳۱
 فعل در گذشته و حال ۱۳۱
 شناسه‌ها و نشانه‌های لفظی فعل در گذشته و حال ۱۳۱
 فعل از لحاظ معنی ۱۳۲
 ملاحظات مقابله‌ای ۱۳۲
 وجه فعل ۱۳۳
 زمان فعل ۱۳۳
 نمود یا حد فعل ۱۳۳
 نشانه‌های لفظی نمود فعل و تحول آن در فارسی قدیم ۱۳۴
 تبدیل گونه‌های مختلف یک فعل به یک گونه ۱۳۵
 کاهش شکلها و صورتهای فعل ۱۴۲
 کاهش فعلهای ربطی و معین ۱۴۲
 کاهش فعلهای شبه معین ۱۴۳
 کاهش فعلهای دوگانه ۱۴۴
 کاهش فعلهای معین مجهول‌ساز و شکل‌های مختلف فعل مجهول ۱۴۴
 کاهش فعلهای بسیط ۱۴۵
 کاهش معانی و ارزش کاربرد فعلها ۱۴۶

- کاهش فعلهای کوتاه ۱۴۶
- تحول نمود فعل در قدیم ۱۴۶
- تحول فعل وصفی ۱۴۶
- منسوخ شدن و از بین رفتن یا محدود شدن پاره‌ای از صورتهای فعل ۱۴۸
- منسوخ شدن نوعی ماضی التزامی ۱۴۸
- از بین رفتن چندین نوع صیغه دعا ۱۴۹
- از بین رفتن یا کم شدن کاربرد مضارع استمراری ۱۴۹
- از بین رفتن نوعی ماضی استمراری ۱۵۰
- از بین رفتن بعضی از صیغه‌های فعل ۱۵۲
- منسوخ یا محدود شدن قیدهای شبه‌پیشوند فعل ۱۵۳
- منسوخ شدن الف دعا ۱۵۳
- منسوخ شدن صفت مفعولی کوتاه و زمانهای مرکبی که با آن ساخته می‌شده‌اند ۱۵۴
- تحول پیشوندها و پسوندهای صرفی فعل ۱۵۵
- تحول پیشوند صرفی «به» ۱۵۶
- «ب» و فعل امر ۱۵۷
- پیشوندهای صرفی «می» و «همی» و تحول آن در زبان فارسی ۱۵۸
- پاره‌ای کاربردهای «می» ۱۵۹
- بکار رفتن «می» و «به» با فعلهای بودن و داشتن و بایستن ۱۶۰
- پیشوندهای صرفی «نهی» و «نفی» و تحول آنها در زبان فارسی ۱۶۰
- «نه» و تحول آن ۱۶۰
- منسوخ شدن «نا» به عنوان پیشوند صرفی فعل ۱۶۰
- تحول پسوندهای فعلی «ی» و «ا» ۱۶۲
- منسوخ شدن پسوند «ی» و «ید» ۱۶۲
- توضیح بیشتر دربارهٔ پسوند «ی» و تحول آن در زبان فارسی ۱۶۳
- اقسام «ی» تمناً ۱۶۵
- تحول فعل و گروه فعلی ناقص ۱۶۷
- ملاحظات تاریخی ۱۶۷

- تحول فعلهای ناقص متعدی ۱۶۸
- فعل معین و فعل ربطی متصل در گذشته و حال ۱۶۹
- فعلهای ناقص و معین در گذشته ۱۷۲
- نکات دیگری دربارهٔ فعل در گذشته و حال ۱۷۴
- تحول فعلهای مرکب ضمیری ۱۷۷

بخش سوم

فصل نخست

- حرف و تحول آن در زبان فارسی ۱۸۱
- اقسام حروف ۱۸۱
- حرف اضافه و گروههای حرف اضافه ۱۸۱
- گروههای حرف اضافه ۱۸۳
- تأثیر ترجمه در ایجاد حروف اضافهٔ فارسی و گروههای مربوط بآن ۱۸۳
- گروههای حرف اضافهٔ تازه ۱۸۵
- معانی حروف اضافهٔ فارسی تحت تأثیر ترجمهٔ عربی ۱۸۷
- متممهای قیدی که در گذشته و حال با گروههای حرف اضافه بوجود آمده‌اند ۱۸۸
- متممهای قیدی ترجمه‌ای ۱۸۹
- متممهای قیدی ترجمه‌ای خاص از فرنگی ۱۹۰
- حذف حرف اضافه در متممهای قیدی ۱۹۳
- اقسام حرف اضافه از نظر ساختمان و معنی آن ۱۹۴
- حروف اضافهٔ بسیط ۱۹۴
- تأکید حرف اضافه ۱۹۸
- حرف اضافهٔ مرکب ۲۰۰
- اقسام گروههای حرف اضافه و تحول آنها ۲۰۲
- گروههای گسسته حرف اضافه در گذشته ۲۰۸
- جای حرف اضافه در کلام، در گذشته و حال ۲۱۰

فصل دوم

- حرف ربط (پیوند) و گروههای ربطی ۲۱۱
- اقسام حرف ربط ۲۱۲
- حروف ربط و گروههای ربطی همپایگی ۲۱۳
- حروف ربط و گروههای ربطی وابستگی یا پیروی ۲۱۳
- اقسام جمله‌های مرکب و وابستگی ۲۱۶
- حذف حرف ربط و گروههای ربطی ۲۱۷
- تقویت و تأکید حرف ربط و گروههای ربطی ۲۱۸
- تأثیر ترجمه در ایجاد حروف ربط و گروههای ربطی فارسی ۲۱۸
- ساختمان حروف ربط و گروههای ربطی ۲۱۹
- ساختمان گروههای ربطی و حروف ربط مرکب ۲۲۰
- ساختمان گروههای گسسته ربطی ۲۲۰
- نکته‌هایی دیگر درباره حرف ربط و گروه ربطی ۲۲۱
- تقسیم حروف ربط و گروههای ربطی از نظر نقش آنها در جمله مرکب ۲۲۳
- ملاحظات تاریخی درباره ساختمان حرف ربط ۲۲۴
- حروف ربط و گروههای ربطی در گذشته ۲۲۵
- حروف ربط همپایگی و تحول آن ۲۲۶
- معانی حروف ربط در گذشته و حال ۲۲۷

فصل سوم

- قید و گروه قیدی و تحول آن در زبان فارسی ۲۵۳
- اقسام قید و گروه قیدی از نظر معنی در گذشته و حال ۲۵۴
- قید پرسش و غیرپرسشی ۲۵۶
- قید ویژه و مشترک در گذشته و حال ۲۵۷
- قیدهای ویژه مشتق در گذشته و حال ۲۵۸
- قیدهای مشتق در گذشته و حال ۲۵۹
- کلمات مشتق و مرکب و گروههای قیدی عربی در زبان فارسی ۲۵۹

- قیدهای تنوین دار ۲۶۰
- گروه قیدی تأکیدی یا تأکید قید از راه همسانی ۲۶۱
- تأکید قید از راه غیرهمسانی ۲۶۲
- قیدهای تنوین دار ترجمه‌ای ۲۶۴
- گروههای قیدی ۲۶۵
- گروههای قیدی همسانی یا چند هسته‌ای ۲۶۵
- گروه قیدی همپایگی ۲۶۵
- حرف اضافه بر سر صفت و قید در گذشته و حال ۲۶۶
- تقویت قیدها و گروههای قیدی به وسیله عناصر تقویت‌کننده یا شدت‌افزا ۲۷۰
- تقویت قید و صفت از راه تأکید و تکرار ۲۷۵
- عناصر ضعیف‌ساز قید و صفت ۲۷۶
- قیدها و گروههای قیدی بین و متوسط ۲۷۷
- قیدها و گروههای شدت‌افزای ترجمه‌ای ۲۷۷

فصل چهارم

- صوت و گروه صوتی و تحول آن ۲۸۱
- اقسام صوت و تحول آن در زبان فارسی ۲۸۱
- ساختمان صوت ۲۸۵
- صوت‌های بسیط ۲۸۵
- صوت‌های مشتق ۲۸۵
- اصوات مرکب و گروههای صوتی ۲۸۶
- صوت‌های مرکب عربی در فارسی ۲۸۶
- تأکید صوت ۲۸۹
- خلاصه (صوت و گروه صوتی) ۲۹۰

